

getik botanikus-festőművészként, bár ő mindig tiltakozik ez ellen, a tudományos illusztrátor megnevezést tartja helyesebbnek.

Hiába próbálta átadni tudását a fiataloknak, utánpótlás nemigen van. Rövid idő után hátat fordítottak ennek az igen nagy kitartást és türelmet igénylő munkának, hisz sokkal egyszerűbb feladatokkal is többet kereshetnek, akkor minek rontsák a szemüket. Ezt a munkának már nem is nevezhető szép, de végtelen türelmet és kitartást igénylő feladatot csak hivatásszeretből, megszállottságból lehet végezni, hisz sokszor éveket vesz igénybe egy-egy ilyen könyv elkészítése és fizetség is csak akkor van. Így aztán a múzeumok rajzolóhiánnyal küzdenek.

Csapody Verát fiatalok és idősebbek egyaránt nagy tisztelettel veszik körül és szeretnék minél több munkához alkotótársnak megnyerni. Talán ennek is köszönheti, hogy megőrizte fiatalosságát, munkakedvét. Jelenleg is fiatal alkotótársa van, dr. Debreczy Zsolt, a Növénytar egyik „megszállott” kutatója. Együtt készítik a négykötetes (az első kötet már kiadásra vár) Dendrológiai Atlaszt, ami a világ hidegtűrő fás növényeit foglalja össze.

Dr. Csapody Vera középiskolai tanár, tudományos illusztrátor, a magyar föld virágainak művésze egész életét a tudománynak, a gyermekek oktatásának szentelte, magánéletre nemigen jutott ideje. De nem maradt mégsem egyedül: népes családban él, s hálás szeretettel emlegeti a hugát, aki mindig odaadóan gondoskodott róla.

Zika Klára

Gökereink—forrásaink

Honfoglaláskori lovassírt fedeztek fel Nógrádsápon az általános iskola nyomkeresői. A múlt században előkerült Piliny-leshegyi öt sír óta nem találtak ilyen értékes leletet Nógrád megyében. A Nógrádsáp határában emelkedő Tatárka domb mélyében emberi csontokon és a gazdájával eltemetett ló csontmaradványain kívül aranyozott ezüst övveretek, vascsat, feltűnő épségben megőrzött bőrvodrabok, nyílhegy, tegezvasalás-töredékek rejtőztek. A szécsényi Kubinyi múzeum régészei megállapították, hogy a *halomsír* a honfoglaló magyarok első nemzedékéhez tartozó, a IX. század végén vagy a X. sz. elején meghalt magas rangú, gazdag vezető ember földi maradványait őrizte meg. Sajnos a sírt nem sokkal a temetés után kirabolták, erre utal a csontmaradványok hiányos volta, s azok rendezetlen elhelyezkedése. A kutatók úgy vélik, hogy a Tatárka domb helyén földvár állott, ezért sáncátvágással, körárkokkal folytatják a kutatásokat.

Székesfehérvárott a várfal északnyugati rondellájára, valamint a hozzá tartozó Olaszbástyára bukkantak, sőt a történelmi belváros több épületének kertjében középkori várfalmaradványokat leltek — amelyek a belváros műemlékegyüttesét sajátos keretbe foglalják. Bárcsak néhány előkerült faltöredék jelzi és alkotja a

város hajdani falának vonalát, a domborzati viszonyok változásai azonban sejtetik, hogy az egykori metszeteken látható — az évszázadok során nagyrészt megsemmisült — erődítés némely szakaszát épségben rejtli a föld.

Az északi Bakonyban talált kétezernél több halomsír feltárása alapján a régészek feltételezik, hogy a Bakony az őskorban a települések számát tekintve lakottabb terület volt, mint ma. A méteres magasságú és 10–15 méter átmérőjű halmok nagy része a bronzkorból és a kora vaskorból származik, de római kori is előfordul köztük. Vaszar és Ugod környékén 10–20 halomból álló sírmezőkre leltek, és az erdő oltalmazta vidékeken — például *Bakonybél* közelében — 226, *Németbánya*, továbbá *Bakonyjákó* térségében száznál több sírból álló sírmezőt térképeztek fel. A halmokból előkerültek azok a föld nyomásától megroppant cserépedények, amelyekben a korabeli rítusok szerint, élelmet helyeztek el az elhunytak.

A tudományos szenzációnak számító négy-szállási jász sírokat, s egy templom alapjainak maradványait tanulmányozzák az archeológusok. A csontvázak elhelyezkedéséből megállapították, hogy a temetőben kezdettől fogva bizánci (keleti) keresztények temetkeztek, s mivel a római katolikus egyház annak idején eretnekeknek tartotta őket, ezért másodszor is megtérítették az itt lakókat. A temető legkorábbi sírjai a XIII. sz.

második feléből valók. A sírok feltárása értékes adalékokkal járult hozzá a jászok korai kultúrájának megismeréséhez.

Ötezer éves épület maradványait fedezték fel Csongrád megyében, a gorsai állami gazdaság területén. A páratlan értékű leletek hasonló eddig csak Bulgáriában és Görögországban találtak. A régészek különleges fűróberendezésekkel kutatták a környéket, s az épülettől 200–300 méterre több helyütt találtak hasonló korú házmatuszálem-maradványokat. A tudósok feltevései: e területen nagyobb falu állt. Ennek feltárásával majd pontos képet kaphatnak az 5 évezreddel ezelőtt itt élt emberek életéről és szokásairól.

Új látinivalókkal bővül a múzeumfalu Őpusztaszeren, ahol honfoglaló őseink „szerét ejtették” a haza területi elosztásának, és ahol a felszabadulás után elsők közt osztottak földet. A Csongrád megyei múzeum birtokában lévő relikviákkal berendeztek egy alföldi tanyaépületet, egy Szentés környéki gazdaházat és egy makói hagymásgazda házát. Befejezés előtt áll egy csongrádi halászház építése, s még idén felállítják a díszkaput, amelynek domborművi ékítményei történeti jeleneteket elevenítenek meg. A közeljövőben már tanulmányozhatják az idelátogatók a század eleji tárgyakkal berendezett alföldi tanyai olvasókört és a tanyai iskolát is. Most készült el Őpusztaszeren a Szentés környéki szőlőmalm alapozása, kovács- és bogrnáműhely berendezését is tervezik.

A régi alföldi vőfélyek teljes eszköztárával gazdagodott a Csongrád megyei múzeum. A lakodalmi vendégek hivatásához nélkülözhetetlen csikóbőrös kulacs, s az egyéb emlékek: a szalagos bot, a kalap- és a mellvirágdíszek gyarapítják a néprajzi anyagot.

Egész pincelabirintust találtak Egerben, amely általában csak egyszintű. A régi város ugyanis nagyon alacsony fekvésű volt, s a talajvíz miatt nem építhettek egymás fölötti rétegekben. Legtöbb a városi tanács udvarán fedeztek fel egy feltehetően középkori, valamint egy XVIII. századi pincét.

Helytörténeti múzeummal gyarapodik Pécs. Itt kapnak helyet a kisipar, a kiskereskedelem és a vendéglátás régi emlékei is. A baranyai Bólyban megvásárolták egy százesztendősszatócsbolt eredeti berendezéseit, közte a csengős pénztárt és a Franck kávé reklámtábláját. Hasonló módon tettek szert egy szuszterműhely berendezésére. Az idekerült régi cukrászműhely legértékesebb darabja egy múlt századi vas otyasütő. A pécsi vendéglőktől és szállodáktól értékes bútorokat és eszközöket kapott a múzeum, s így lehetővé válik a hajdani vendéglátás körülményeinek, hangulatának felidézése is.

Emlékszóbat rendeznek be Flesch Károly tiszteletére Mosonmagyaróvárott. Az 1944-ben

elhunyt neves hegedűművész és zenepedagógus a város szülőtte, gyermekéveit itt töltötte, s itt ismerkedett meg a zene alapjaival. Az életpályájára vonatkozó dokumentumokat a Hazafias Népfront mosonmagyaróvári bizottsága gyűjti. A lelkes helytörténészek felkutatták azokat a kiadványokat, újságcikkeket is, amelyek koncertjeit méltatják.

Az utolsó zalai vándorkovács kéziszerszámai gazdagítják a göcseji múzeumot. A zalai vándorkovács-dinasztia utolsó tagja, *Hordós Gyula*, 71 esztendőss bocfföldi mester hajdani munkeszközeit a zalaegerszegi múzeumnak ajándékozta. Közülük a legértékesebb a 150 éves hordó alakú bőrduda és a bőrfújtató. Hazánkban ehhez hasonló már nagyon kevés található. A hadseregben gyógykovács-képesítést szerző Hordós Gyula muzeális ritkaságnak számító ajándéka a zalaegerszegi falumúzeum kovácsműhelyében helyet cserél egy kétszázéves szoborral.

Puruc és böksharisnya – múlt század eleji menyecskeviseléssel gazdagodott a csornai múzeum. A piros-sárga színjátzó brokátselyem szoknyával, a hozzá tartozó sok ráncú bokoringgel és mellénnel – vagy ahogy azon tájon nevezik: purucal – gyarapodott a múzeum. A rábaközi asszonyok ezt az öltözetet ünnepnapokon viselték, s jelzik ezt a ruhadarabok feltűnő díszítései is: a szoknya alján és a puruc elején az aranyszálból szőtt pillangós szalagok és az ing arancscsipke díszei. A gyűjtőtűt másik kincse szintén az ünnepi viselet tartozéka – az aranyfonalas vállkendő, amelyet rózsás selyemszalaggal szorítottak a menyecskék a derekukhoz. Hajkoronájukra filcből formált kobakot, lábukra pedig kézzel horgolt, érdes felületű, azaz bökös harisnyát húztak.

Újabb vasúttörténeti érdekességgel, bánya-mozdonnyal bővült a nagyeceni mozdonygyűjtemény. Nemrégiben egy keskeny nyomtávolságú, kisvasúti mozdony került a mozdonymúzeumszálemek mellé. A Ganz Mávagban készült masina évtizedeken át szolgált a szobi kőbányában.

Céhiratok és asztaloszszerzők kerültek a sárvári múzeum gyűjteményébe. A Nádasdy Ferenc Múzeum 600-nál több tárggyal, dokumentummal gazdagodott, köztük egy jelentős céhtörténeti anyaggal, egy régi sárvári asztalosműhely szerzőjeivel. A bajor uradalom iratai is az intézmény birtokába kerültek.

A 200 éves tűzkárjegyzék – amelyet a zalaegerszegi levéltárban találtak – jelentős adalék Sümeg történetéhez. Az 1779. március 17-i sümegi tűzvész károsultjait és az elpusztult értékeket sorolja fel a jegyzék. A ruházatról, a bútorzatról, az ingatlanról készült lajstrom kimutatja, hogy a mezőváros 324 házából 152 leégett, melyből 57 kőből, 20 fából, 11 pedig sövényből épült. A napvilágra került kézirat értékét növeli, hogy sokkal átfogóbb képet ad a korabeli viszonyokról, a mindennapi életről, mint az adókiadásokhoz készült összeírások. Ugyancsak Sümeg múltjába enged bepillantást egy 1811–12-ben kelt följegyzés. Szerzője *Rosty Antal* részletesen foglalkozik lakóhelye igazgatásával, gazdálkodásával, kulturális és egészségügyi helyzetével, név szerint felsorolja például a város összes tisztségviselőjét, s afféle XIX. századi munkaköri leírásaként ismerteti jogaikat és kötelességeiket.

Sajtótörténeti ritkaságot, egy 75 éves élclap példányait találták meg Pécsen. A Mecsek c. élclapot 1905-ben és 1906-ban *Mocsáry Gyula* haladó szellemű városházi tisztségviselő szerkesztette, s jellemző gondolkodására, hogy az első szám fejléce fölé a következő szöveget tette: „Ezen szám tiszta jövedelmének öt százaléka a sztrájkoló bányászok javára!” A Mecsek ellenzéki újság

volt, s figyelemre méltó, hogy állandó alakjai között szerepeltek a Mecsekalkján élő nemzetiségiek is. A bosnyákoké Hekmek Gyuró volt, a szerbeké Melákovics és Mulákovics, a németeké pedig Müller Náthán. A lap következetesen megficskázott és kipellengérezett mindenkit, aki visszaélt hatalmával, megsértette a közérkölcset. Ezt minden bizonnyal hatásosan tette, mert 1906 tavaszán ellenségei Mocsáry Gyulát a nyílt utcán bántalmazták. Az élclap fennmaradt példányai a Baranya megyei könyvtár helyismereti gyűjteményébe kerültek.

Szociális eszmék az önképző egyesületben. Fialat kutatók feldolgozták Baranya haladó ifjúsági mozgalmainak történetét. A megye történeti múltjának fehér foltja volt a különböző korok ifjúsági szervezeteinek küzdelme a fiatalok élet- és munkakörülményeinek javításáért, sajátos jogaik elismertetéséért. Mint kiderült Baranyában már 1869-ben szervezkedtek a munkásfiatalok: ifjúsági önképző egyesületeket alakítottak. Jellemző a korra, hogy a legrégebb fennmaradt ifjúságtörténeti dokumentum egy rendőrségi jelentés, miszerint az önképzőkörök egyesületekben nemcsak művelődéssel foglalkoznak, hanem „szociális eszmék terjesztésével” is. A felszabadulás előtti szocialista ifjúsági mozgalom fontos dokumentumát fedezték fel a levéltárban: a kommunista vezetés alatt álló pécsi szocialista párt ifjúsági szervezetének 1920-ban kiadott kongresszusi határozatát. A tudományos igénnyel összeállított munkát a levéltár és a könyvtár adja ki Pécsen.

Összeállította: *Vargáné Major Judit*

Az ópusztaszeri múzeumfalu új épülete